

Strasbourg, 14.11.2017.
COM(2017) 673 final

**KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU,
EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA**

Obrazovanjem i kulturom jačati europski identitet

Doprinos Europske unije sastanku na vrhu u Göteborgu 17. studenoga 2017.

Obrazovanjem i kulturom jačati europski identitet

Doprinos Europske unije sastanku na vrhu u Göteborgu 17. studenoga 2017.

Obrazovanje i kultura ključni su za budućnost – i za pojedinca i za cijelu našu Uniju. Tako okolnost pretvaramo u priliku, a ogledala u prozore i tako ukorjenjujemo značenje riječi „Europljanin” u svoj njezinoj raznolikosti. Kad se europski čelnici ovog tjedna sastanu u Göteborgu, moramo iskoristiti priliku i pobrinuti se da obrazovanje i kultura budu pokretači otvaranja radnih mjesta, gospodarskog rasta, socijalne pravednosti i, u konačnici, jedinstva”. (Predsjednik Juncker, 14. studenoga 2017.)

„EU nije savršen, ali jest najbolji instrument koji imamo za prevladavanje novih izazova s kojima se suočavamo. EU nam je potreban kao jamstvo mira i demokracije, ali i sigurnosti naših građana. EU nam je potreban kako bismo bolje služili njihovim potrebama i željama za slobodnim životom, studiranjem, radom, kretanjem i boljitkom diljem našeg kontinenta te za uživanjem bogate europske kulturne baštine. (Deklaracija iz Bratislave, 16. rujna 2016.)

Želimo Uniju u kojoj će građani imati nove mogućnosti za kulturni i društveni razvitak te za gospodarski rast. [...] [O]bvezujemo se da ćemo raditi na viziji [...] Unije u kojoj se mladima pruža najbolje obrazovanje i osposobljavanje te u kojoj oni mogu studirati i pronaći posao diljem kontinenta, Unije koja čuva našu kulturnu baštinu i promiče kulturnu raznolikost. (Rimska deklaracija, 25. ožujka 2017.)

Rasprava o budućnosti Europe u punom je zamahu, a pokrenula ju je Europska komisija svojom Bijelom knjigom¹ u ožujku 2017. U govoru o stanju Unije 2017², predsjednik Juncker iznio je svoja stajališta o Uniji koja treba biti **jedinstvenija, snažnija i demokračičnija**, predstavivši jasan plan za razdoblje do sastanka na vrhu u Sibiuu, koji je u međuvremenu predsjednik Tusk sazvao za 9. svibnja 2019., na kojem bi se trebale donijeti dodatne odluke o budućnosti Europe pripremljene na temelju rasprava, kako je utvrđeno u programu čelnika³.

Jedno od ključnih pitanja za raspravu jest ono o **socijalnoj dimenziji Europe**. Komisija je o toj temi izradila poseban dokument za razmatranje⁴ u kojem su istaknuta važna postignuća Europe u tom području. Europska su društva najravnopravnija i najuključivija u svijetu s dugim očekivanim trajanjem života (80,7 godina u prosjeku) i snažnim sustavima socijalne zaštite koji su pridonijeli ublažavanju ekonomske krize. U padu su stope nezaposlenosti (7,5 % u rujnu 2017., što je najniža stopa od studenoga 2008.), ali se znatno razlikuju od države do države. Bez zaposlenja je još uvijek 18,4 milijuna ljudi, uključujući 3,7 milijuna mladih. Istodobno 40 % europskih poslodavaca navodi da teško pronalaze osobe s vještinama koje su im potrebne za rast i inovacije.

¹ COM(2017)2025

² https://ec.europa.eu/commission/state-union-2017_hr

³ <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/talinn-leaders-agenda/>

⁴ COM(2017)206

Razmatranje budućnosti naše Unije podrazumijeva i razmatranje **snage našeg zajedničkog identiteta**. Kad se naše europske vrijednosti i demokracije nađu pred izazovom zbog probuđenih populističkih snaga u zemlji i inozemstvu ili zbog širenja „lažnih vijesti” i manipulacije našim informativnim mrežama, to je trenutak u kojem moraju reagirati europski čelnici i institucije EU-a. U ožujku 2017. u Rimu su odlučili održati EU kao jedinstven projekt u kojem EU i njegove države članice, uz krilaticu „**jedinstvo u raznolikosti**”, zahvaljujući jedinstvenim snagama i bogatstvu svojih naroda ostvaruju dosad nezabilježeni napredak. Šezdeset godina nakon potpisivanja Rimskih ugovora jačanje našeg europskog identiteta i dalje je od presudne važnosti, a obrazovanjem i kulturom to se može osigurati na najbolji način.

Zato su se europski čelnici odlučili sastati 17. studenoga u Göteborgu kako bi raspravljali o budućoj ulozi obrazovanja i kulture u jačanju osjećaja zajedničke pripadnosti i pripadanja kulturnoj zajednici.

Ova komunikacija doprinos je Europske komisije sastanku čelnika. U njoj su utvrđena ključna pitanja i moguće smjernice **u skladu s načelom supsidijarnosti** i činjenicom da su za obrazovanje i kulturu prvenstveno nadležne države članice na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Nadležnosti Unije ograničene su na poticanje suradnje te potporu i nadopunu nacionalnih mjera. Djelovanje Unije predviđa i mogućnost financiranja programa (najdugotrajniji i najpopularniji programi su Erasmus za obrazovanje i Media za kulturu).

U ovoj se Komunikaciji utvrđuje vizija **europskog obrazovnog prostora**, koji se temelji na Novom programu vještina za Europu⁵ i ulaganjima u inicijative za mlade u Europi⁶. Obrazovanje je dio rješenja kako bi što više ljudi pronašlo pristojan posao, kako bi se bolje odgovorilo na potrebe gospodarstva za vještinama i osnažila **otpornost** Europe u kontekstu brzih i dubokih promjena izazvanih tehnološkom revolucijom i globalizacijom. Komisija je taj potonji aspekt obradila u svojem **dokumentu za razmatranje o svladavanju globalizacije**⁷ u kojem je istaknuta ključna uloga socijalne i obrazovne politike u osiguravanju otpornosti, inovativnosti i konkurentnosti. Europa nije pretjerano uspješna u pružanju visokokvalitetnih vještina jer i najbolje države članice ostvaruju slabije rezultate od naprednih azijskih zemalja. No, u Europi postoji ambicija da se iskoriste sve mogućnosti koje su proizašle iz novih kretanja.

Stoga je u zajedničkom interesu svih država članica da iskoriste pun potencijal obrazovanja i kulture kao pokretača otvaranja novih radnih mjesta, postizanja socijalne pravednosti i aktivnog građanstva, ali i sredstva za doživljavanje **europskog identiteta u svoj njegovoj raznolikosti**.

1. Prema ambicioznom zajedničkom europskom programu obrazovanja i kulture

⁵ COM(2016)381

⁶ COM(2016)940: Ulaganje u mlade u Europi; COM(2016)941: Poboljšanje i modernizacija obrazovanja; COM(2017)248: Razvoj škola i izvrsnost u nastavi kao preduvjeti za uspješan život; COM(2017)247: Obnovljeni program EU-a za visoko obrazovanje.

⁷ COM(2017)240

Europa se suočava s brojnim ključnim kretanjima:

- kontinuirana digitalizacija, automatizacija, umjetna inteligencija i potreba da se ide ukorak s tehnološkim napretkom,
- budućnost rada, utjecaj na uvjete rada i buduće potrebe za vještinama i kompetencijama,
- modernizacija europskih socijalnih država, socijalna uključenost i potreba za raspodjelom koristi od rasta te smanjenje neravnopravnosti, među ostalim i među spolovima,
- demografski trendovi kao što je starenje radne snage i potreba za integracijom kulturno raznolike migrantske populacije,
- novi komunikacijski obrasci, društveni mediji, fenomen „lažnih” vijesti i potreba za promicanjem medijske pismenosti među građanima te
- rasplamsavanje populizma i ksenofobije, opasnost od nasilne radikalizacije i potreba za jačanjem osjećaja zajedničke pripadnosti.

Obrazovanje i kultura mogu i trebaju biti dio rješenja mnogih od tih izazova i ponuditi načine za iskorištavanje prilika koje nose sa sobom:

- obrazovanje je temelj za kreativnu i produktivnu radnu snagu koja pokreće istraživanje, razvoj i inovacije te je kadra upravljati tehnološkim i digitalnim promjenama, a ne samo reagirati na njih; obrazovanjem i stručnim osposobljavanjem stječu se vještine potrebne na tržištu rada, a to ljudima omogućuje da odgovore na promijenjene okolnosti i strukturne promjene ili poremećaje; obrazovanje, osposobljavanje, dokvalifikacija i prekvalifikacija olakšavaju prelazak na novi posao; obrazovanje i osposobljavanje ljudima omogućuju da sami otvore radna mjesta; visoko kvalificirana i fleksibilna radna snaga kralježnica je **otpornog gospodarstva** koje se dobro nosi sa šokovima i ima proaktivnu ulogu u globalnom gospodarstvu.
- Obrazovanje i osposobljavanje ujedno su i najbolji način da se poveća zapošljivost i omogući ljudima da pronađu pristojan posao. Najbolja su zaštita od nezaposlenosti, siromaštva i socijalne isključenosti. Ako je kvalitetno i uključivo, obrazovanje je sve od djetinjstva temelj **socijalne kohezije**, socijalne mobilnosti i pravednog društva.
- Obrazovanje i kultura istodobno Europu čine privlačnim mjestom za život, studiranje i rad, u kojem vladaju sloboda i zajedničke vrijednosti koje se odražavaju u temeljnim pravima i otvorenom društvu. Obrazovanje je temelj **aktivnog građanstva** i pridonosi prevenciji populizma, ksenofobije i nasilne radikalizacije.
- Kulturna raznolikost Europe snaga je koja pokreće kreativnost i inovativnost, a istodobno postoji zajednički temelj koji je obilježje europskog načina života. Obrazovanje i kultura ljudima su vrlo važni za i. bolje međusobno upoznavanje preko granica i ii. iskustvo i svijest o tome što znači biti „Europljanin”. Razumijevanje i očuvanje naše kulturne baštine preduvjeti su za održanje naše kulturne zajednice, naših zajedničkih vrijednosti i **identiteta**.

2. Jačanje mobilnosti i olakšavanje prekogranične suradnje

U Europi ljudi slobodno studiraju, rade, putuju i razmjenjuju ideje. Europski se projekt oduvijek zasniva na nadilaženju granica i omogućavanju slobodnog kretanja. Unutarnje je tržište danas stvarnost za robu, ali nije i za obrazovanje i kulturu. S druge strane, u svim državama članicama primjetno je povećanje zanimanja za prekograničnu suradnju i mobilnost radi učenja i kulturnog i kreativnog rada koje iskazuju same obrazovne i kulturne zajednice.

Utvrđena je jedna prepreka mobilnosti studenata, a to je činjenica da se, unatoč Bolonjskom procesu⁸ i drugim okvirima za suradnju unutar Vijeća Europe, **diplome visokog obrazovanja** ne priznaju automatski u ostalim državama članicama, što znači da se mlade ljude bez pravog razloga koči u studiranju ili radu u drugoj zemlji. Time se propušta prilika da mladi ljudi steknu dobro obrazovanje i koči se protok ideja, čime se ometa rad sveučilišta, znanstveni rad i inovacije. To je ujedno i zadnja preostala prepreka doista integriranom europskom tržištu rada.

Brojne su administrativne i birokratske prepreke koje koč **sveučilišta**, ustanove za visoko obrazovanje i ustanove koje nude programe osposobljavanja u neometanom prekograničnom radu. Osim toga, programi studiranja i osposobljavanja kojima se stječu kvalifikacije koje se automatski priznaju u više država i dalje su iznimka. To otežava život osobama s diplomom i ometa rad sveučilišta, koja se moraju baviti administrativnim pitanjima umjesto da se usredotoče na izvrsnost.

Prema međunarodnom rangiranju, među 50 najboljih svjetskih sveučilišta samo ih je 10 u EU-u. Važno je da Europa ostane privlačno mjesto za studiranje i da više europskih sveučilišta u budućnosti zauzme visoka mjesta u međunarodnom rangiranju. U cilju potpore izvrsnosti naših ustanova za visoko obrazovanje i jačanja osjećaja pripadnosti EU-u, iz proračuna EU-a financira se nekolicina europskih ustanova za visoko obrazovanje koje pružaju obrazovne programe o europskim sadržajima: Europski sveučilišni institut u Firenci, Europski koledž (Bruges i Natolin), Europski institut za javnu upravu u Maastrichtu, Akademija za europsko pravo u Trieru i Međunarodni centar za europsko osposobljavanje u Nici. Institucije EU-a i države članice iz istih bi razloga trebale podržati osnivanje Škole europske i transnacionalne uprave u Firenci u kojoj bi se rukovoditelji iz nacionalnih državnih uprava, privatnog sektora i civilnog društva osposobljavali u području europskih poslova. EU također podržava Europski institut za inovacije i tehnologiju (EIT), koji kreativnim umovima pomaže u razvoju novih ideja i poduzetničkih projekata.

Zahvaljujući programu Erasmus+ EU je već postigao odlične rezultate u **aktivnom promicanju mobilnosti**, počevši od studenata u visokom obrazovanju, ali uključujući i učenike srednjih škola, studente u strukovnom obrazovanju i mlade stručnjake te učitelje. Komisija je nedavno pokrenula Europske snage solidarnosti u okviru kojih se mladima iz EU-a u dobi od 18 do 30 godina pružaju nove mogućnosti za volontiranje, pripravništvo i rad.

⁸ Bolonjski proces, pokrenut 1999., međuvladin je proces kojim se olakšava međusobno priznavanje diploma iz visokog obrazovanja u 48 država.

Projektom Move2Learn, Learn2Move mladi su Europljani 2017 dobili priliku otkriti Europu i učiti o njoj.

Najbolji su primjer djelovanja EU-a u cilju poboljšanja mobilnosti različite generacije **Erasmusa**⁹, jednog od najpopularnijih europskih programa. Tijekom 30 godina njegova postojanja, program Erasmus+ omogućio studiranje, osposobljavanje, poučavanje ili volontiranje u nekoj drugoj zemlji za 9 milijuna ljudi. Govori se o „generaciji Erasmus”. Dokazano je da se onima koji su sudjelovali u programu Erasmus na tržištu rada pružaju izvrsne prilike. U vrijeme globalizacije ta iskustva samo mogu postati još vrijednija. No, još uvijek **samo 3,7 % mladih ima priliku sudjelovati u toj vrsti mobilnosti**. Istina je i da je, iz prethodno spomenutih razloga, mobilnost izvan tih dobro utvrđenih okvira teško postići.

Ako europski čelnici i građani žele otvorenu Europu u kojoj je mobilnost radi učenja standard i ako Europa želi ostati kontinent izvrsnosti, privlačno mjesto za studij, znanstvena istraživanja i rad, vrijeme je da se počne raditi na **europskom obrazovnom prostoru**. Iako je jasno da u okviru nadležnosti Unije u obrazovanju i kulturi nije dopušteno usklađivanje kao u drugim područjima, djelovanje na temelju suradnje na razini EU-a moguće je i poželjno.

Daljnji koraci (konačne odluke o prijedlozima u nastavku za koje je potrebno financiranje nakon 2020. donosit će se samo u kontekstu budućih rasprava o financijama EU-a i višegodišnjeg financijskog okvira za sljedeće razdoblje):

– kao bitan element europskog obrazovnog prostora treba izraditi prijedlog **preporuke Vijeća o preporuci Vijeća o uzajamnom priznavanju sveučilišnih i školskih diploma i razdoblja studiranja u inozemstvu**. To bi mogao popratiti novi proces koji bi se temeljio na iskustvima stečenim u postojećim programima suradnje kako bi se olakšalo priznavanje i poduzeo novi korak u prekograničnom vrednovanju potvrda o osposobljavanju i cjeloživotnom učenju (*Sorbonski proces*);

– osnažiti dokazani i provjereni program Erasmus+ u svim kategorijama koje su već njime obuhvaćene (učenici, studenti, naučnici, pripravnici i učitelji) kako bi se do 2025. udvostručio broj sudionika te kako bi u programu sudjelovali i polaznici u nepovoljnom položaju;

– tijekom 2019. pokrenuti pilot-projekt **studentske iskaznice EU-a** s ciljem da se ta iskaznica do 2025. ponudi svim mobilnim studentima kako bi se olakšala prekogranična mobilnost studenata i omogućio novi jednostavan način za pohranu informacija o akademskim ostvarenjima pojedine osobe;

– raditi na stvaranju istinski europskih sveučilišta koja se mogu umrežavati i bez poteškoća surađivati preko granica i natjecati se u cijelom svijetu, među ostalim i osnivanjem škole europskog i transnacionalnog upravljanja (na Europskom sveučilišnom institutu u Firenci u Italiji).

3. Ulaganje u ljude i njihovo obrazovanje

⁹ <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/>

Ulaganje u obrazovanje u **zajedničkom je interesu** svih država članica i Europe u cjelini jer je ono pokretač otvaranja novih radnih mjesta, gospodarskog rasta i bolje socijalne skrbi i potpora je uzlaznoj gospodarskoj i socijalnoj konvergenciji između i unutar pojedinih država članica. Ulaganje u osnovno obrazovanje i osposobljavanje te u cjeloživotne dokvalifikacije korisno je i pojedincu i zajednici. Obrazovanje pridonosi postizanju gospodarskih i socijalnih ciljeva, ali je ono i jedno od prava iz članka 14. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, iako je opseg tog prava ograničen na djelovanje institucija i tijela EU-a te se na države članice primjenjuje samo kad provode pravo EU-a.

Obrazovni sustavi i sustavi osposobljavanja u Europi općenito su kvalitetni, ali ima i nedostataka: previše je učenika koji steknu samo nisku razinu kompetencija. Nedavno se udio **učenika sa slabim postignućima** u prirodnim predmetima povećao za 25 %. Udio učenika sa slabim postignućima u matematici godinama je na oko 20 %. Ti će se mladi ljudi suočiti s ozbiljnim problemima na tržištu rada. Petina radno sposobnog stanovništva u EU-u niske je razine pismenosti i matematičke pismenosti. 44 % stanovništva EU-a ima nisku razinu digitalnih kompetencija. Budući da se potreba za vještinama povećava, taj problem neće samo nestati.

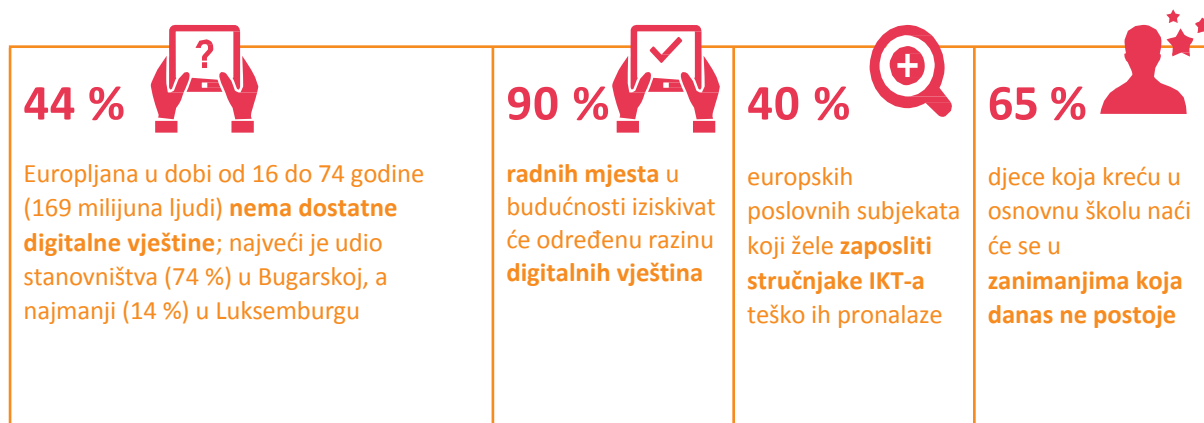
Posljednji podaci iz Programa OECD-a za međunarodnu procjenu učenika (PISA) pokazuju da **svaki peti učenik u EU-u postiže nedovoljne rezultate u čitanju, matematici i prirodnim predmetima**. Od 2012. do 2015. trend nezadovoljavajućih rezultata pogoršao se u cijelom EU-u. U državama obuhvaćenima OECD-ovim istraživanjem o vještinama odraslih (PIAAC) iz 2012. od 5 % do 28 % odraslih ima samo najnižu razinu pismenosti i od 8 % do 32 % ima samo najnižu razinu matematičke pismenosti.

Drugi je problem povezan s **jednakim mogućnostima**. Među učenicima koji ostvaruju slabiji uspjeh neproporcionalno je velik udio učenika u nepovoljnom položaju (odnosno iz kućanstava niske razine prihoda ili obrazovanja). To pokazuje da obrazovanje u praksi često ne nudi stvarnu priliku za društvenu mobilnost. Kvalitetno obrazovanje ne znači samo ostvarivanje dobrih rezultata nego i osiguravanje da *svi* učenici dobiju potporu koja im treba za ostvarivanje dobrih rezultata.

Još jedan ključni aspekt kojim se osigurava kvalitetno obrazovanje jest osigurati da se obrazovnim sustavima, uključujući i one strukovne, prenose svo znanje, vještine i kompetencije koje se smatraju nužnima u današnjem svijetu. Budući da se potrebe za vještinama brzo mijenjaju, učenje koje se temelji na radu, naukovanje ili u širem kontekstu cjeloživotno učenje, iznimno su važni i poduzeća imaju važnu ulogu u partnerskom odnosu obrazovanja i poslovnog svijeta. Kako bi se ubrali plodovi tehnološkog razvoja, potrebno je riješiti postojeće nedostatke u poučavanju digitalnih vještina, kao što su kodiranje ili kibernetička sigurnost, medijska pismenost i poduzetničke vještine. Također, društvene i građanske vještine te sposobnost da „nauče kako učiti” važni su da bi mladi u potpunosti mogli sudjelovati u raznolikim društvima koja se brzo mijenjaju. Potrebni su dodatni napori

kako bi se izradili sveobuhvatni kurikulumi koji bi uključivali sve te „**ključne kompetencije**“.

Učenje **jezika** posebna je tema. Zbog procesa europske integracije potrebno je stjecati dobre jezične kompetencije. Višejezičnost je jedna od najvećih vrijednosti u smislu kulturne raznolikosti u Europi i istovremeno je jedan od najvećih izazova. Gotovo polovina građana EU-a govori i razumije samo materinski jezik. Istovremeno je u većini država članica¹⁰ učenje dva strana jezika u nekoj fazi školovanja obvezno za sve učenike u općem obrazovanju.

Dodatni je problem to što se malo studenata, posebno djevojaka, odlučuje studirati **prirodne znanosti, tehnologiju, inženjerstvo i matematiku**. S tim u vezi, nedovoljno je interdisciplinarnih studija i premalo studenata kombinira znanost, tehnologiju i umjetnost, zbog čega nastaje rizik od nedostatka radne snage i vještina, što bi moglo usporiti inovativnost i konkurentnost.

Daljnji koraci:

- Vijeće bi trebalo izraditi **preporuku kojom se potiče učenje jezika** u Europi te utvrditi da je cilj da do 2025. svi mladi Europljani koji završavaju srednjoškolsko obrazovanje osim materinskog dobro poznaju još dva jezika,
- u kontekstu obnove postojeće razine suradnje u EU-u, Vijeće bi trebalo utvrditi ambicioznije **referentne vrijednosti** za udio učenika sa slabim postignućima i napuštaju školovanje, tako da se prva referentna vrijednost snizi sa sadašnjih 15 % na 10 %, a druga sa sadašnjih 10 % na 5 %. Trebalo bi dogovoriti nove referentne vrijednosti za **digitalne kompetencije i za poduzetništvo**,
- početkom 2018. **ažurirati preporuku** o ključnim kompetencijama.

Kvalitetnije obrazovanje temelji se na tri ključna čimbenika: prvi je kvaliteta **učitelja i poučavanja**. U procesu stjecanja vještina, kompetencija i znanja, kao i u promicanju međunarodnih perspektiva u ranoj dobi, najvažniju ulogu imaju učitelji. Što bolji učitelj, bolji i rezultati. Mnogo će učitelja međutim otići u mirovinu u nekoliko sljedećih godina te je

¹⁰ U Belgiji (francuska zajednica), Njemačkoj, Irskoj, Španjolskoj, Hrvatskoj, Mađarskoj i Ujedinjenoj Kraljevini učenje dva jezika je mogućnost, ali ne i obveza.

iznimno važno privući dovoljno kvalificiranih i motiviranih ljudi u ovo zanimanje. Da bi se to postiglo, trebalo bi im ponuditi izvrsne mogućnosti za usavršavanje i privlačne perspektive za profesionalni razvoj i nagrađivanje.

Drugi je čimbenik povezan s **cjeloživotnim učenjem**. Mladi ljudi većinu svojeg vremena provedu u sustavu obrazovanja, ali ulaganje u kompetencije smanji se po završetku obrazovanja i kod većine ostane tako do kraja života. Cjeloživotno učenje podrazumijeva prekvalifikaciju i dokvalifikaciju, no malo se odraslih odlučuje za to, a većina ih već posjeduje dobre kvalifikacije. Većina niskokvalificiranih odraslih osoba, uključujući one kojima nedostaju temeljne vještine, i one čija su radna mjesta nesigurna ili fragmentirana, ne sudjeluje u cjeloživotnom učenju. U današnje su vrijeme goleme razlike među državama članicama EU-a u smislu sudjelovanja u cjeloživotnom učenju. Nužno je težiti konvergenciji i povećanju udjela osoba koje uče cijeli život. To bi bio dobar način za stjecanje novih vještina i povećanje intelektualnog kapitala u Europi. Prije dvije generacije, osnovno je školovanje bilo ključno za sigurnost, dok je u današnjem svijetu koji se brzo mijenja tu ulogu preuzelo cjeloživotno učenje.

Istovremeno, dokazano je da se dobrim obrazovanjem u ranom djetinjstvu postavlja dobar temelj za učenje u školi i tijekom cijelog života, no u praksi takvo obrazovanje nije u dovoljnoj mjeri dostupno, kvalitetno ni priuštivo.

Treći su čimbenik **inovacije i digitalne tehnologije u obrazovanju**, koje nude nove mogućnosti za poučavanje i nove pristupe učenju, ali Europa zaostaje u njihovoj primjeni. . Previše je škola u kojima još uvijek nema pristupa vrlo brzom širokopojasnoj mreži i digitalnoj opremi, a premalo učitelja poseže za programima profesionalnog razvoja u tim područjima.

Daljnji koraci (konačne odluke o prijedlozima u nastavku za koje je potrebno financiranje EU-a nakon 2020. donosit će se samo u kontekstu budućih rasprava o financijama EU-a i višegodišnjeg financijskog okvira za sljedeće razdoblje):

– pružiti potporu učiteljima povećanjem njihove mobilnosti u cijeloj Europi i putem „**mreže eTwinning**” i pokušati ostvariti cilj od 600 000 korisnika do 2020. te brojnih otvorenih tečajeva na internetu u okviru postupka osnivanja **učiteljske akademije u EU-u**,

– dati zamah cjeloživotnom učenju utvrđivanjem ambicioznije **referentne vrijednosti za sudjelovanje u aktivnostima cjeloživotnog učenja** na razini od 25 % do 2025.,

– Vijeće bi trebalo izraditi **preporuku o pravnom okviru za kvalitetu obrazovanja i skrbi u ranom djetinjstvu**, koja bi trebala sadržavati ambiciozniji **zajednički cilj** prema kojem bi trebalo osigurati mjesta za najmanje 95 % djece u dobi od tri godine do dobi obveznog početka školovanja,

– izraditi novi **akcijski plan za digitalno obrazovanje** kojim se **promiču inovativne, personalizirane i digitalne metode poučavanja** i tehnologije, što će pridonijeti poboljšanju rezultata učenja, raditi na ostvarenju **novog cilja povezivosti EU-a** kako bi se svim školama do 2025. osigurao pristup vrlo brzom širokopojasnoj mreži.

4. Jačanje osjećaja europskog identiteta i svijesti o kulturnoj baštini

Sloboda, demokracija, jednakost, poštovanje vladavine prava, ljudskih prava i dostojanstva temeljne su vrijednosti na kojima se temelji Europska unija. One su dio europskog identiteta. **Obrazovanje, kultura i sport imaju ključnu ulogu u promicanju aktivnog građanstva i zajedničkih vrijednosti** među najmlađim generacijama. Njihova kombinacija u konkretnim projektima u lokalnim zajednicama pridonosi jačanju osjećaja europskog identiteta. Inicijativama kao što je Europski dan u školi¹¹ trebalo bi pružiti novu potporu i trebalo bi ih razvijati u širim razmjerima.

EU provodi razne aktivnosti u cilju očuvanja i jačanja europske kulturne baštine i pruža potporu kulturnom i kreativnom sektoru. EU osigurava i regulatorni okvir u cilju poboljšanja uvjeta za autorski i umjetnički rad, distribuciju i nagrađivanje u digitalnom svijetu.

Iako je postignuća u smislu kulture ili identiteta teško mjeriti, zahvaljujući aktivnostima u kulturi ljudi mogu bolje upoznati druge, iskusiti i razumjeti što znači biti Europljanin. U tom smislu, poznatom inicijativom **Europske prijestolnice kulture**¹² već se 30 godina slavi i promiče kulturna raznolikost. Ne smije se podcijeniti ni gospodarska važnost kulturnih djelatnosti. U europskom kulturnom i kreativnom sektoru ostvaruje se oko 4 % europskog BDP-a i zapošljava 8 milijuna Europljana.

2018. – Europska godina kulturne baštine¹³ bit će prilika za jačanje svijesti o važnosti kulture i kulturne baštine i podsjetnik da kulturna baština *pripada svima*. Bit će to i trenutak da se istakne snažna gospodarska uloga kulturne baštine te prilika da se pokaže kako digitalni alati mogu proširiti pristup materijalima i prilikama u kulturi te da se pojasne inicijative kao što je **Europeana**¹⁴, kojom se promiče pristup materijalima o kulturnoj baštini u knjižnicama, arhivima i muzejima s pomoću digitalnih sredstava.

Program Kreativna Europa¹⁵ potpora je prekograničnoj razmjeni kulturnih projekata, mobilnosti umjetnika i širokoj distribuciji europskih filmova. „Instrument jamstva za kulturni i kreativni sektor” dio je tog programa kojim se malim i srednjim poduzećima koja posluju u kulturnom i kreativnom sektoru želi poboljšati pristup financiranju te razvijati aktivnosti na temelju kulturnih vrijednosti i/ili umjetničkog i drugog kreativnog izričaja. Instrument jamstva primjenjuje se od 30. lipnja 2016. i za razdoblje 2016.–2020. raspolaže sredstvima u iznosu od 121,4 milijuna EUR. Sve se češće koristi na tržištu i sporazumi o jamstvu već su potpisani u Španjolskoj, Francuskoj i Rumunjskoj, a u pripremi su još četiri sporazuma u Belgiji, Italiji i Češkoj. U okviru programa MEDIA od 1991. u europske je filmove i audiovizualna djela uloženo više od 2,5 milijardi EUR, čime se podupire njihova produkcija, promidžba i distribucija preko granica.

¹¹ Europski dan u školi dobar je primjer približavanja Europe učenicima. Projekt je 2007. pokrenula kancelarka Merkel za vrijeme njemačkog predsjedanja Vijećem i njime se učenicima u Njemačkoj omogućuje da bolje upoznaju Europu. Političari svih razina i dužnosnici iz europskih institucija pozivaju se da posjete škole i govore o Europi.

¹² https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en

¹³ https://ec.europa.eu/culture/european-year-cultural-heritage-2018_en

¹⁴ <https://www.europeana.eu/portal/hr>

¹⁵ <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/>

S obzirom na sve veće izazove koje fenomeni „lažne vijesti” i „alternativne činjenice” nameću kvalitativnom novinarstvu i izvješćivanju o činjenicama, trebamo zauzeti čvršći stav u potpori slobodi medija, pluralizmu u medijima i transparentnosti medija u Europi. Iako Europa nema izravnu nadležnost nad medijima, EU je godinama blisko povezan s **Euronewsom**. Nekoliko europskih javnih radiotelevizija osnovalo je 1993. Euronews u želji da se osnuje europska javna radiotelevizija koja će nuditi neovisne informacije visoke kvalitete i paneuropske perspektive. U to je vrijeme svrha tog projekta bila pridonijeti jačanju europskog identiteta. Zbog toga EU, iako nema vlasničkih udjela, od početka pruža financijsku potporu tom kanalu koji program emitira na devet jezika EU-a i ima servise na arapskom i perzijskom jeziku. Financijska sredstva EU-a danas čine 36 % proračuna Euronews (25 milijuna EUR godišnje).

Međutim, tijekom godina europske su nacionalne javne radiotelevizije postale manjinski dioničari, dok su privatne radiotelevizije izvan EU-a i privatni ulagatelji iz trećih zemalja povećali svoje vlasničke udjele. Sve se češće postavlja pitanje odražava li uvijek kanal koji se gledateljima predstavlja kao neka vrsta europske javne radiotelevizije razlike u mišljenjima koje postoje u Europi i europske vrijednosti. Zbog toga trebamo promišljanje i odluku na političkoj razini o ambicijama EU-a u pogledu budućnosti Euronews. Europski parlament trebao bi se blisko uključiti u taj proces.

Daljnji koraci (konačne odluke o prijedlozima u nastavku za koje je potrebno financiranje EU-a nakon 2020. donosit će se samo u kontekstu budućih rasprava o financijama EU-a i višegodišnjeg financijskog okvira za sljedeće razdoblje):

- **Vijeće** bi trebalo izraditi **preporuku o zajedničkim vrijednostima, uključivom obrazovanju i europskoj dimenziji poučavanja,**
- do 2020. osnažiti financijski kapacitet **Instrumenta jamstva za kulturni i kreativni sektor** kako bi se bankama i drugim financijskim institucijama iz više zemalja omogućilo da znatno povećaju financiranje malih i srednjih poduzeća u kulturnom i kreativnom sektoru,
- do 2020. pokrenuti **strategiju # Digital4Culture** radi povezivanja kulture i digitalnih tehnologija i primjene digitalnog potencijala za jačanje pozitivnih gospodarskih i socijalnih učinaka kulture,
- do 2025. obnoviti i osnažiti **Europski program za kulturu,** na temelju načela racionalizacije u kulturi iz Ugovora, radi promicanja kulturne dimenzije Unije, s posebnim naglaskom na europski identitet kroz kulturu i vrijednosti,
- osnažiti europsku dimenziju **Euronews**.

5. Zaključci i prognoze

Europa je kulturna zajednica, temelji se na zajedničkim vrijednostima i uspješnoj ekonomskoj integraciji, osobito unutarnjeg tržišta. Socijalno tržišno gospodarstvo Europske unije obilježje

je europskog načina života, ono povezuje ekonomsku slobodu i socijalna načela, što je vidljivo i u europskom stupu socijalnih prava.

Obrazovanje i kultura primarno su politike koje su u nadležnosti država članica, njihovih tijela regionalne i lokalne vlasti. Europska razina ima važnu komplementarnu ulogu, posebno kada je riječ o prekograničnim aktivnostima (programi Erasmus+ i Media najistaknutiji su primjeri djelovanja EU-a). U zajedničkom je interesu svih država članica da se u cijelosti iskoristi potencijal obrazovanja i kulture. Zajedničkim naporom cijela bi se Europa mogla bolje nositi s izazovima s kojima se suočava.

Vizija za 2025. bila bi Europa u kojoj granice ne koče učenje, studiranje i istraživanje. Kontinent na kojem je boravak u drugoj državi članici radi studija, učenja ili rada postao standard, kao što je standard i daljdi osim materinskog govore još dva jezika. Kontinent čiji stanovnici imaju snažan osjećaj europskog identiteta, svjesni su europske kulturne baštine i njezine raznolikosti.

Ostvarenje te vizije mora biti plod zajedničkih napora. To će značiti zajednički rad na **zajedničkom programu**, uz potpuno poštovanje načela supsidijarnosti.

U središtu je tog zajedničkog programa ideja zajedničkog rada na uvođenju **Europskog prostora obrazovanja** do 2025. na temelju povjerenja, uzajamnog priznavanja, suradnje i razmjene najbolje prakse, mobilnosti i rasta, među ostalim i na sljedeći način:

- omogućiti svima mobilnost u svrhu učenja,
- ukloniti prepreke priznavanju kvalifikacija na razini školskog i visokog obrazovanja,
- modernizirati razvoj nastavnih programa,
- dati zamah učenju jezika,
- stvoriti vrhunska europska sveučilišta koja bez poteškoća surađuju preko granica,
- unaprijediti obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje,
- poticati inovacije u obrazovanju u digitalnom dobu,
- osigurati veću podršku učiteljima te
- čuvati kulturnu baštinu i poticati osjećaj europskog identiteta i kulture.

Ulaganje u ljude ima svoju cijenu. Da bi omogućila taj ambiciozni zajednički program, Europska unija morat će započeti s odgovarajućim ulaganjima u ljude. Za potporu mladima za stjecanje iskustva u drugoj državi članici trebat će znatna financijska sredstva. Političku ambiciju treba uskladiti sa sredstvima potrebnima za djelovanje te je tu temu potrebno uključiti u buduće rasprave o financijama EU-a.

Za druge elemente neće biti potrebna nova financijska sredstva nego ulaganja u suradnju, primjerice pojednostavnjenjem odredbi o priznavanju ili uklanjanjem pravnih prepreka prekograničnoj mobilnosti i suradnji.

Države članice već ulažu u prosjeku oko 5 % BDP-a u svoje obrazovne sustave. Međutim, razlike među državama članicama su velike jer neke ulažu oko 4 % ili manje (Rumunjska), a druge i do 7 % (Danska). Za suradnju u pravcu uzlazne konvergencije kako bi **Europa**

postala kontinent izvrsnosti u nekim državama članicama bit će potrebna veća ulaganja u obrazovanje, kako bi se razlike smanjile i postigao prosjek EU-a.

Ulaganja u obrazovanje i osposobljavanje na razini EU-a dopuna su naporima koji se poduzimaju na nacionalnoj razini. To se odnosi na razne instrumente, od programa mobilnosti (osobito program Erasmus+), programa istraživanja i razvoja (Obzor 2020., osobito Marie Skłodowska Curie), europskih strukturnih i investicijskih fondova, financijskih instrumenata (uključujući plan ulaganja za Europu, kojim se već financiraju obrazovni projekti u Finskoj, Portugalu i Latviji) do Službe za potporu strukturnim reformama. Obrazovanje se prvenstveno financira javnim sredstvima. Međutim, u kontekstu ograničenog javnog financiranja na nacionalnoj razini i na razini EU-a, trebalo bi razmotriti i mogućnost korištenja inovativnih načina financiranja, primjerice privatnih ulaganja i investicijskih instrumenata, kao što je Europski fond za strateška ulaganja, za neke vrste opreme za obrazovanje (npr. visoka povezivost u školama) i neke oblike obrazovanja (npr. promicanje suradnje u visokom obrazovanju).

Taj zajednički program provodio bi se na temelju postojeće raspodjele poslova i kompetencija, primjenom dokazanih i provjerenih načina suradnje. Konkretno, **Europski semestar** bio bi od ključne važnosti za potporu strukturnim reformama radi poboljšanja politike obrazovanja i ostvarenja **uzlazne konvergencije**. Najvažnije je svima ponuditi pristup visokokvalitetnom i uključivom obrazovanju, osposobljavanju i cjeloživotnom učenju, u skladu s načelom br. 1 Europskog stupa socijalnih prava.

Postojeću **suradnju na razini EU-a u području obrazovanja i osposobljavanja**, s naglaskom na razmjeni iskustava, uzajamnom učenju i dokazima nacionalnim tvorcima politika o najboljoj praksi koja dobro funkcionira u obrazovanju, treba ponovno naglasiti u razdoblju do 2025. zbog novih prioriteta i **ambicije za izgradnju europskog prostora obrazovanja**. Konkretno, time će se poduprijeti pokretanje procesa („sorbonski proces“) koji će politički i tehnički pratiti rad na uklanjanju prepreka priznavanju diploma stečenih u školskom i visokom obrazovanju i rad na jednostavnijem prekograničnom vrednovanju potvrda o osposobljavanju i cjeloživotnom učenju.

Predstavljajući 1. ožujka 2017. Bijelu knjigu Europske komisije o budućnosti Europe predsjednik Juncker kazao je: *Europska unija promijenila nam je živote nabolje. Moramo se pobrinuti da takva bude prema svima onima koji će doći nakon nas.* **Raznolikost i bogatstvo naše Unije** najbolje ćemo očuvati ako obrazovanje i kultura postanu središnje teme našeg promišljanja o tome kako osnažiti naš zajednički europski identitet i ako osmislimo konkretne prijedloge i inicijative za ostvarenje tog cilja.

Na sastanku o obrazovanju i kulturi koji će se održati 17. studenoga 2017. u Göteborgu , čelnicima je upućen poziv na raspravu i strateško određenje o sljedećih **šest ključnih prijedloga politike** Europske komisije (ne dovodeći u pitanje odluku o sljedećem višegodišnjem financijskom okviru):

- 1) osnažiti dokazani i provjereni **program Erasmus+** u svim kategorijama koje su već njime obuhvaćene (učenici, studenti, naučnici, pripravnici i učitelji) kako bi se do 2025. udvostručio broj sudionika te kako bi u programu sudjelovali i polaznici iz ugroženih sredina;
- 2) raditi na **preporuci Vijeća kojom se potiče učenje jezika u Europi** te utvrditi da je cilj da do 2025. svi mladi Europljani koji završavaju srednjoškolsko obrazovanje osim materinskog dobro poznaju još dva jezika;
- 3) raditi na **preporuci Vijeća o uzajamnom priznavanju sveučilišnih i školskih diploma i razdoblja studiranja u inozemstvu**. To bi mogao popratiti novi proces koji bi se temeljio na iskustvima stečenima u postojećim programima suradnje kako bi se olakšalo priznavanje i poduzeo novi korak u prekograničnom vrednovanju potvrda o osposobljavanju i cjeloživotnom učenju („sorbonski proces”);
- 4) do 2020. osnažiti financijski kapacitet **Instrumenta jamstva za kulturni i kreativni sektor** kako bi se bankama i drugim financijskim institucijama iz sve više zemalja omogućilo da znatno povećaju financiranje malih i srednjih poduzeća u kulturnom i kreativnom sektoru;
- 5) raditi na izgradnji uistinu europskih sveučilišta koja se mogu umrežavati i bez poteškoća surađivati preko granica i biti konkurentna u cijelom svijetu, među ostalim i **osnivanjem škole europskog i transnacionalnog upravljanja** (na Europskom sveučilišnom institutu u Firenci, Italija);
- 6) osnažiti europsku dimenziju **Euronews**.